

Repliker och kommentarer

I den här avdelningen välkomnas kommentarer till tidigare bidrag och korta inlägg med ekonomisk politisk anknytning

SNS KONJUNKTURRÅD LARS BERGMAN
ULF JAKOBSSON
MATS PERSSON
HANS Tson SÖDERSTRÖM

Sveriges tillväxt. Replik till Korpi

Under den senaste tiden har Sveriges låga ekonomiska tillväxt stått i centrum för den ekonomisk-politiska debatten. Walter Korpis huvudtes i artikeln i *Ekonomisk Debatt* Nr 5 i år är att denna låga tillväxt är en myt som har bildats i medveten eller omedveten avsikt att misskreditera den svenska modellen (Korpi [1990]). Sveriges tillväxt ligger enligt Korpi i linje med den i andra utvecklade industriländer och något underlag för att tala om en relativ svensk tillbakagång finns inte.

Bland andra angrips SNS Konjunkturråd, som i 1990 års rapport diskuterade Sveriges ekonomiska tillväxt i ett internationellt och i ett långsiktigt perspektiv (Söderström [1990]). Några av rådets huvudpunkter var:

- Under perioden 1870-1950 var Sverige den nation som hade högst ekonomisk tillväxt i världen. Bidragande orsaker

till detta var att Sverige lyckades hålla sig utanför de båda världskrigen och att vi framgångsrikt lyckades exploatera våra rika naturresurser. För Sveriges del innebar detta att vi utvecklades från ett av Europas fattigaste länder 1870 till det rikaste 1950.

- Perioden 1950-73 var tillväxten i industriländerna extremt hög. För de krigsdrabbade länderna var det i stor utsträckning en fråga om en återhämtning efter kriget. Det var därför naturligt att den svenska tillväxten internationellt sett inte längre låg i topp.
- Efter oljekrisen 1973 sjönk produktivitetstillväxten kraftigt i alla industriländer. I Sverige blev fallet kraftigare än i OECD-länderna i genomsnitt, vilket innebar att den svenska produktivitetstillväxten tillhörde de svagare under resten av 1970-talet.
- 1980-talet har för industriländernas del inneburit en viss återhämtning vad gäller tillväxt och produktivitetökning. För Sveriges del skedde en kraftig uppgång i tillväxt och produktivitet åren efter de stora devalveringarna. Denna uppgång ser emellertid ut att ha blivit tillfällig och under den senare delen av 1980-talet har produktivitetstillväxten i

I SNS KONJUNKTURRÅD medverkar professor LARS BERGMAN, docent ULF JAKOBSSON, professor MATS PERSSON och docent HANS Tson SÖDERSTRÖM, Stockholm.

- Sverige åter fallit till en internationellt sett mycket låg nivå. Den totala tillväxten har dock för Sveriges del hållits uppe av en betydande ökning i sysselsättningen. Vår slutsats av detta är att Sverige sedan början av 1970-talet haft en internationellt sett svag produktivitet utveckling. Den positiva utvecklingen åren omedelbart efter devalveringarna har varit av tillfällig karaktär och har endast för en kortare tid kunnat dölja den underliggande utvecklingen.
- För 1990-talet kan man vänta sig en fortsatt god eller hygglig utveckling vad gäller tillväxt och produktivitet i industriländerna. För Sveriges del kan man vänta sig att tillväxten kommer att bli svag. Vad som talar för detta är den svaga produktivitetstrenden under 1970- och 1980-talen. En analys av det bidrag de olika produktionsfaktorerna kan ge under 1990-talet talar för att denna trend kommer att bestå.

För att kunna göra jämförelser av det slag som Korpi och vi diskuterar måste man göra en rad preciseringar. Resultaten av jämförelsen skiljer sig i större eller mindre grad beroende på vilken precisering man gör.

Fyra avgörande punkter vid en internationell jämförelse av tillväxttakter är:

- Val av produktionsmått. Några tänkbara kandidater är BNP, BNP per arbetad timme eller BNP per sysselsatt. Walter Korpi har valt BNP per capita som det centrala produktionsmålet. Det har en hel del som talar för sig. Det är också det produktionsmått som ger den för Sverige mest gynnsamma bilden.
- Val av tidsperiod. Walter Korpi har valt perioden 1970-87. Detta kan med tanke på dataläget vara rimligt, men det innebär att man skär bort de allra senaste åren som varit en viktig utgångspunkt för den oro som vi och många andra givit uttryck för när det gäller tillväxten.

- Val av jämförelseländer. Walter Korpi pläderar för att Sverige endast bör jämföras med de sju länder som hade högst BNP per capita år 1970. Som vi skall se är detta ett högst godtyckligt urval av jämförelseländer.
- Vägningen av jämförelseländernas produktion. Walter Korpi har valt att ge vart och ett av sina länder samma vikt. Det innebär att t ex Danmark och USA blir helt likvärdiga i en BNP-jämförelse.

På alla dessa punkter har Korpi valt preciseringar som gör bilden av Sveriges utveckling gynnsam. Genom sina preciseringar har Korpi sålunda kunnat ge en väsentligt annorlunda bild än den som framkommer vid exempelvis en enkel jämförelse mellan svensk BNP och OECDs BNP vilken, som framgår av *Figur 1*, ger en ganska entydig bild av svensk eftersläpning. En jämförelse med utgångspunkt i BNP per sysselsatt eller BNP per arbetad timme skulle ge ungefär samma resultat som det enkla BNP-måttet.

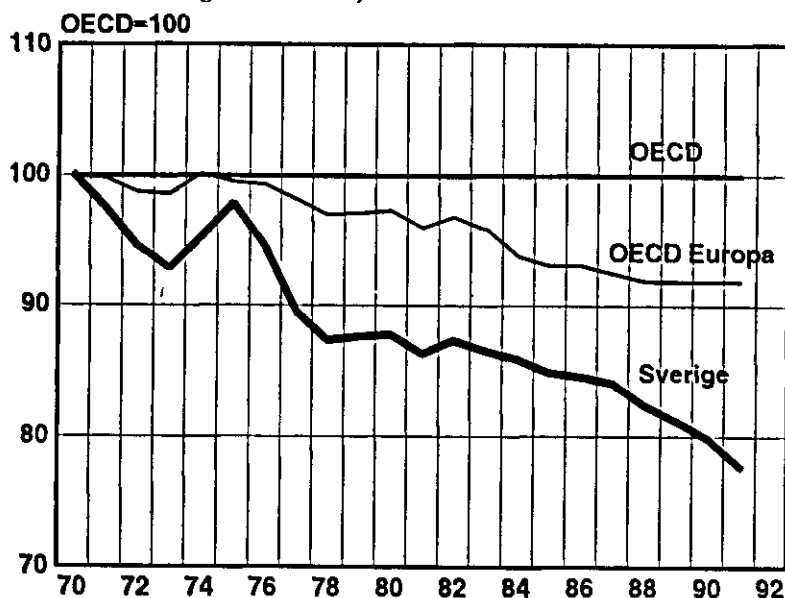
Det är långt ifrån självklart att BNP per capita skulle vara ett bättre välfärdsmått än BNP per sysselsatt eller BNP per timme. I den fortsatta diskussionen accepterar vi dock Korpis val på denna punkt.

Skillnaden mellan Korpis och Konjunkturrådets synsätt kan då i huvudsak föras tillbaka till två punkter:

1. Valet av jämförelseländer. I sina bakgrundsanalyser väljer Korpi som jämförelsenorm för den svenska utvecklingen ut de sju OECD-länder som hade högst BNP per capita 1970. Han finner då att dessa länder liksom Sverige haft en relativt svag utveckling av tillväxt och produktivitet.
2. Synen på de allra senaste årens utveckling och därmed också synen på devalveringseffekterna.

För att börja med den senare punkten kan man med en viss förenkling säga att Korpi

Figur 1 BNP i Sverige och OECD, 1970–91.

Källor: OECD och Handelsbanken.

binder ihop den hyggliga utvecklingen i början på 1970-talet med utvecklingen i Sverige åren alldeles efter devalveringen. Dessa år representerar normaltillståndet medan den svaga utvecklingen i mitten av 1970-talet avfärdas som en tillfällig svacka. Därtill avfärdar Korpi de allra senaste årens svaga utveckling med att det är för tidigt att utvärdera den. Konjunkturrådets syn är rakt motsatt. Försvagningen under andra halvan av 1970-talet avbröts tillfälligt av ett uppsving efter devalveringen. När effekterna av de stora devalveringarna ebbat ut framträder åter den underliggande svaga tillväxtkapaciteten i den svenska ekonomin.

När det gäller den första av de båda angivna punkterna är det naturligtvis riktigt att tillväxtförutsättningarna är olika för länder vilkas ekonomier befinner sig i olika utvecklingsstadiet. Det är exempelvis inte meningsfullt att jämföra tillväxten i Hong Kong och Singapore med den svenska tillväxten. Att som Korpi utan närmare analys klassificera de utvecklade industriländerna i olika utvecklingssta-

dier med olika tillväxtförutsättningar är emellertid inte heller meningsfullt. Sverige, som har 30 procent lägre BNP per capita än USA, befinner sig enligt Korpi i en grupp, "de sju rika", som har samma tillväxtförutsättningar därför att de 1970, efter vissa bortsorteringar, belade de sju första platserna på listan över BNP per capita i industriländerna. Denna avgränsning är naturligtvis godtycklig. Den utsluter exempelvis länder som Frankrike, Norge och Japan, vilka alla har en BNP-nivå som är mera jämförbar med Sveriges än vad Sveriges är med USAs. Om vi vill se Sverige som jämförbart med USA kan en rimlig avgränsning nedåt vara att vi tar med alla länder som ligger i ett intervall som sträcker sig 30 procent upp och ned från den svenska nivån. Med en sådan avgränsning kan vi sortera bort Turkiet, Grekland, Portugal och Spanien, vilka också kan sägas befinna sig i en annan ekonomisk utvecklingsfas än de övriga OECD-länderna. En sådan bortsortering har dock i praktiken endast marginell betydelse.

I Tabell 1–Tabell 4 har vi jämfört Sveriges utveckling 1970–88 med utvecklingen i den angivna jämförelsegruppen.

Grundmaterialet är den köpkraftsparitetsjämförelse från OECD, som Korpi hänvisar till. Av Tabell 1 framgår för det första att Sverige under perioden haft en långsammare tillväxt, vad gäller BNP per capita, än genomsnittet för såväl OECD som OECD-Europa. Det framgår också att Sveriges position försämrats från tredje till sjunde plats under perioden. Jämförelsen gäller BNP per capita. Av Korpis artikel framgår att utvecklingen vad gäller BNP per sysselsatt varit väsentligt sämre än för BNP per capita. Den svaga produktivitetstillväxten har kompenserats av en god sysselsättningstillväxt. Detta har dock inte kunnat hindra en relativ nedgång i BNP per capita. Om Sverige hade haft samma tillväxt som OECD i övrigt skulle BNP i dagens penningvärde ha varit 70 miljarder större, vilket i per capita-termer motsvarar en inkomstförstärkning på ca 9 000 kr per invånare och år.

Typiskt för den svenska tillväxten under hela perioden har varit en relativt svag produktivitetstillväxt parad med en stark sysselsättningstillväxt i offentlig sektor. Under 1970-talet svarade den senare komponenten för ca 40 procent av hela BNP-tillväxten. Detta understryker ytterligare ett problem vid internationella BNP-jämförelser, nämligen värderingen av produktionen i den offentliga sektorn. Produktionen i den offentliga sektorn mäts med utgångspunkt i sektorns resursåtgång och inte i den faktiska produktionen. Om den snabba tillväxten i offentlig sektor under 1970-talet var förenad med en dålig produktivitetstillväxt i sektorn kan den svenska relativa BNP-tillväxten vara överskattad. En indikation på att det faktiskt kan ligga till på detta sätt är de produktivitetsstudier för offentlig sektor som gjorts av Finansdepartementets expertgrupp ESO. Dessa tyder på att vi under hela 1970-talet hade en negativ

Tabell 1 BNP per capita (köpkraftspariteter)

	1970–72 (sv pos)	1980–82 (sv pos)	1986–88 (sv pos)
Sverige	(3) 100	(6) 96	(7) 95
OECD*	100	100	100
OECD-Europa*	91	93	91

* Rensat för länder med låg BNP

Källa: OECD.

Tabell 2 Privat konsumtion per capita (köpkraftspariteter)

	1970–72 (sv pos)	1980–82 (sv pos)	1986–88 (sv pos)
Sverige	(4) 90	(11) 83	(12) 81
OECD*	100	100	100
OECD-Europa*	88	90	87

* Rensat för länder med låg BNP

Källa: OECD.

Tabell 3 Bruttoinvestering per capita (köpkraftspariteter)

	1970–72 (sv pos)	1980–82 (sv pos)	1986–88 (sv pos)
Sverige	(11) 98	(13) 84	(11) 88
OECD*	100	100	100
OECD-Europa*	95	92	89

* Rensat för länder med låg BNP

Källa: OECD.

Tabell 4 Offentlig konsumtion per capita (köpkraftspariteter)

	1970–72 (sv pos)	1980–82 (sv pos)	1986–88 (sv pos)
Sverige	(2) 138	(1) 162	(1) 145
OECD*	100	100	100
OECD-Europa*	90	102	98

* Rensat för länder med låg BNP

Källa: OECD.

produktivitet utveckling i de undersökta delarna av den offentliga sektorn.

Att den relativt gynnsamma svenska utvecklingen av BNP per capita burits upp av en snabb ökning av resursinsatserna i den offentliga sektorn medan utvecklingen i den privata sektorn av ekonomin varit mycket svag, illustreras av Tabell 2-Tabell 4. Av Tabell 2 framgår sålunda att den privata konsumtionen per capita i Sverige i början av 1970-talet uppgick till 90 procent av OECD-genomsnittet samtidigt som den låg något över det europeiska genomsnittet. I slutet av perioden ligger den svenska privata konsumtionen 20 procent under OECD-genomsnittet och 7 procent under det europeiska genomsnittet. 11 OECD-länder har en högre privat konsumtion per capita än Sverige.

Av Tabell 3 framgår att tendensen på investeringssidan har varit likartad. Här är det dock värt att lägga märke till att nedgången vänds under 1980-talet. Vid slutet av decenniet ligger ändå de svenska investeringarna per capita fortfarande under såväl OECD-genomsnittet som det europeiska genomsnittet.

I Tabell 4 ser vi att den offentliga konsumtionen ökade kraftigare än i andra OECD-länder under 1970-talet. Under 1980-talet faller den offentliga konsumtionen relativt sett tillbaka. Dock ligger Sverige vid slutet högt över Europas och OECDs genomsnitt.

Två tillväxtstrategier

Tabellerna illustrerar också att Sverige under den period vi betraktar arbetat med två tillväxtstrategier. Under 1970-talet bars tillväxten upp av en mycket kraftig expansion i den offentliga sektorn. Som tabellerna visar var den svenska utvecklingen extrem sett i ett internationellt perspektiv. Denna utveckling ledde till en kraftig undanträngning av marknadsdelen i den svenska ekonomin och en snabb ökning av skattetryck och budgetunder-

skott. Det stod mot slutet av 1970-talet klart för de flesta att strategin inte var långsiktigt hållbar.

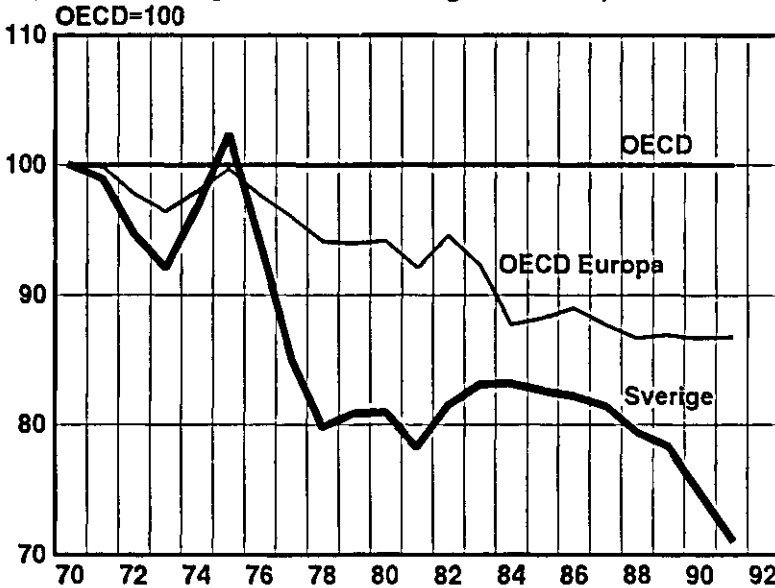
Under 1980-talet ersattes också denna strategi med en satsning på exportledd tillväxt. Instrumentet för denna satsning var en aggressiv devalveringspolitik. Också denna satsning framstår, vad gäller växelkursförändringarnas storlek, som extrem i ett internationellt perspektiv. Åtgärderna vände emellertid den relativa nedgången i den svenska industriproduktionen och bäddade för en ganska god tillväxt under början av 1980-talet.

Detta för oss tillbaka till den andra punkten där vår tolkning av utvecklingen skiljer sig från Korpis. Som vi ser det gav devalveringarna endast en tillfällig uppgång i den svenska relativtillväxten. Detta illustreras tydligast av industriproduktions utveckling. Under de senaste åren har denna åter fallit tillbaka och tillväxten har mattats. Detta belyses av *Figur 2* som jämför den ackumulerade tillväxten i industriproduktion i Sverige med den i hela OECD och i hela OECD-Europa. Index för OECD är satt till hundra varje år. För Sverige och OECD-Europa får vi ett index som visar den relativa utvecklingen av industriproduktionen jämfört med OECD.

En motsvarande bild för BNP gavs i *Figur 1*. Effekten av devalveringspolitiken framträder, som man kan vänta sig, tydligare när det gäller industriproduktionen än när det gäller BNP. Huvudtendensen är emellertid densamma i båda diagrammen. Devalveringspolitiken förbättrar under en tid den relativa produktionsutvecklingen, men efter ett antal år fortsätter den relativa nedgången.

Vi tolkar denna utveckling så att devalveringspolitiken endast förmådde ge ett tillfälligt lyft vad gäller svensk industriproduktion och tillväxt. De åtgärder som stött devalveringspolitiken har inte varit tillräckliga för att undanröja de faktorer som gav en låg tillväxt under 1970-talet. Vad vi nu ser är därför en fortsättning på

Figur 2 Industriproduktionen i Sverige och OECD, 1970-91.

Källor: OECD och Handelsbanken.

1970-talets lågtillväxtutveckling.

I tolkningen av skeendet finns en avgörande skillnad mellan oss och Korpi. Denne menar, som vi sett, att de senaste årens svaga tillväxt tills vidare får betraktas som statistiska missvisningar eller tillfälligheter. Därmed finns, enligt Korpi, heller inget underlag för att påfordra någon mera grundläggande förändring av den ekonomiska politiken. Vår uppfattning är att utan en politikomläggning kommer svensk ekonomi att stagnera under de närmaste åren. Därmed kommer också den relativa nedgången att fortsätta eller förstärkas.

De faktorer som främst talar för att den svenska tillväxten under 1990-talet kommer att förbli relativt låg är:

- Våra kostnads- och inflationsproblem är större än vår omvärlds och de kommer att på olika sätt verka tillbakahållande på tillväxten.
- Sverige har trots en viss upphämtning en lägre kapitalbildning än genomsnittet för industriländerna. Den annalkande kostnadskrisen kommer att sänka denna ytterligare. Detta verkar

för en lägre svensk tillväxt än i omvärlden.

- Svensk industristruktur har byggts upp med utgångspunkt i billig energi och billiga råvaror. Dessa förutsättningar kan väntas försvinna under 1990-talet. Den omstrukturering detta för med sig kommer att dämpa tillväxten.
- Osäkerheten om Sveriges framtida relation till EG består.

Listan skulle kunna förlängas. På plussidan finns skattereformen och de fortsatta avregleringar som kan följa i EG-anpassningens spår. Tills vidare tror vi att detta är för lite och att förändringarna går alldeles för långsamt för att motverka de faktorer som verkar för en fortsatt svag tillväxt i Sverige.

Referenser

- Korpi, W, [1990], "Halkar Sverige efter? Vår ekonomiska tillväxt och produktivitet i jämförande belysning". *Ekonomisk Debatt*, Årg 18, Nr 5.
- Söderstrom, H Tson, (red), [1990], *I samtidens bakvatten?* SNS, Stockholm.